

De taalproblematiek en de regionalisering bij de Nationale Maatschappij voor de Kleine Landeigendom (NMKL) / Nationale Landmaatschappij (1935-1990)

Deel II (slot)

GUY DEJONGH & PETER VAN WINDEKENS

Van Nationale Landmaatschappij naar Vlaamse Landmaatschappij

De gevolgen van de regionalisering voor de twee hoofddiensten binnen de NMKL/NLM: de sociale huisvesting en de ruilverkaveling.

Met de grondwetsherziening van 24 december 1970 trad de federale structuur van België in werking en werd het bestaan van gewesten in de grondwet ingeschreven. De regio's kenden echter vooralsnog geen geografische begrenzing en bezaten noch organen noch bepaalde bevoegdheden. In 1974 wist de regering Tindemans-De Clercq bij gewone wet een voorlopige gewestvorming tot stand te brengen. In het kader van de hervorming van het Belgische staatsbestel richtte de wet Perin-Vandekerckhove drie voorlopige gewestraden op, een Vlaamse, een Waalse en een Brusselse, met een voorlopig louter adviserende bevoegdheid voor die voorlopig afgebakende territoria.

Specifiek van toepassing op de Nationale Landmaatschappij (NLM), bepaalde die wet dat de ruilverkaveling en de bouw van kleine landeigendommen tot de categorie van aangelegenheden behoorden waarin een verschillend gewestelijk beleid "geheel of ten dele verantwoord is". De ruilverkaveling ressorteerde meer bepaald onder de ruimtelijke ordening, de bouw van kleine landeigendommen behoorde tot het domein van de huisvesting.⁹⁶ De uitvoering van projecten van huisvesting en ruimtelijke ordening, gevoerd door de drie gewesten, zou na korte tijd aan gewestelijke organen worden toevertrouwd. Ook binnen de NLM werden vanaf het midden van de jaren 1970 de activiteiten van de instelling zowel op het vlak van de ruilverkaveling als van de huisvesting besproken per gewest.⁹⁷ Technisch gezien bleek de regionalisering voor de NLM geen sinecure te zijn. Om de hervorming

96. R. SENELLE & E. VAN DE VELDE, *Staatshervorming*, in: R. DE SCHRYVER (red.), *NEVB [...]*, p. 2829.

97. G. PAGANO, *Le financement des régions et des communautés, 1970-2002. Solidarité, responsabilité, autonomie et concurrence fiscale*, Bruxelles, 2002, pp. 31-32.

in goede banen te leiden, richtte de instelling niet minder dan vier technische werkgroepen op voor de afhandeling van specifieke problemen en personeelszaken.⁹⁸

In het voorjaar van 1977 diende de regering Tindemans-De Clercq onverwacht haar ontslag in, waarna de Vlaamse en de Waalse gewestrazen samen met het federaal parlement werden ontbonden. De Brusselse Gewestraad bleef wel bestaan, maar dit was voor de NLM van geen belang: in de hoofdstad ontplooiden zij immers weinig of geen activiteiten.⁹⁹ De plotse onderbreking in het proces van de gewestvorming bood aan de politieke partijen en aan sommige betrokken organisaties denkruid om hun standpunt betreffende de regionalisering van de NLM naar voren te brengen. De NLM zelf was voorstander van één nieuwe (land)maatschappij per gewest met behoud van de activiteitsstructuren. De Raad van Beheer verdedigde tevens sterk de eenheid van de twee kernactiviteiten: de sociale huisvesting en de ruilverkaveling.¹⁰⁰ Het bestuur van de NLM riep daarom de Stichting Plattelandsbeleid in het leven als belangenbehartiger van zijn visie op de gewestvorming: de toekomstige Vlaamse Landmaatschappij (VLM) zou immers de organisatie van de landinrichting worden.¹⁰¹ Maar de Stichting drukte in een motie haar bezorgdheid uit over de geruchten van een mogelijke samensmelting van de NLM met de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting (NMH) op basis van de gezamenlijke opdracht betreffende sociale huisvesting.¹⁰² De NMH, opvolger sinds 1956 van de Nationale Maatschappij voor Goedkope Woningen en Woonvertrekken (NMGWW) (°1899), zorgde immers in de steden en binnen het verstedelijkte gebied voor goedkope sociale huurwoningen.¹⁰³

De CVP, waarvan de afgevaardigden in de Raad van Beheer van de NLM zeer goed vertegenwoordigd waren, onderschreef de visie van één enkele landmaatschappij, met de ruilverkaveling en de sociale huisvesting op het platteland als blijvende kerntaken. De partij wenste eventueel ook de oprichting van een afzonderlijke maatschappij voor de landinrichting, die – buiten de ruilverkaveling – de andere opdrachten op het platteland zou organiseren.¹⁰⁴ Een afwijkend standpunt was te

98. VLM, Archief Beheerraad NMKL: Notulen, 15 januari 1976.

99. N. JACQUEMIN, M. VAN DEN WIJNGAERT & M. GOOSSENS, *O dierbaar België. Ontstaan en structuur van de federale staat*, Antwerpen, 1998, pp. 25-42.

100. VLM, Archief Beheerraad NMKL: Notulen, 26 januari, 13 juli 1978 en 13 september 1979.

101. *Naar een Dienst voor Plattelandsontwikkeling*, [s.l.], 1982, pp. 2-3.

102. Vlaamse Raad, *Bulletin van Vragen en Antwoorden*, nr. 7, Zitting 1982-1983, Vraag nr. 15 van 30 december 1982, p. 163.

103. Voor de geschiedenis van de NMH zie H. LYBEN (red.), *Bouwstenen van sociaal woonbeleid [...]*, 2 dln., Brussel, 1997.

104. VLM, Archief Personeel Nationale Landmaatschappij, Oprichting Vlaamse Landmaatschappij – Regionalisatie Nationale Landmaatschappij (OVLM-RNLM): Verslag van de bijeenkomst van de CVP-fractie van de Vlaamse Raad in verband met de herstructurering van de nationale huisvestingsmaatschappijen, Brussel, 17 oktober 1984; Vlaamse Raad, *Handelingen*, nr. 5, Zitting 1982-1983, Vergadering van 27 januari 1982, p. 139.

horen bij het Algemeen Christelijk Werkersverbond (ACW) dat de NLM (ook regionaal) gesplitst wilde zien in enerzijds een instelling voor plattelandsbeleid en anderzijds een instelling voor de Vlaamse huisvesting.¹⁰⁵ De Christelijke Centrale der Openbare Diensten (CCOD)-afdeling NLM was dan weer voorstander van de oprichting van één Vlaamse openbare instelling, wiens taak zowel huisvesting, landinrichting als onderzoek en informatie zou omvatten.¹⁰⁶ De overige partijen in de Vlaamse Raad, zoals de PVV, de VU en vooral de SP, bepleitten het samengaan van de activiteit sociale huisvesting van de NLM en die van de NMH. Daarnaast zou de ruilverkaveling, een meer agrarisch gerichte activiteit die sterk onder curatele stond van de Boerenbond, worden losgemaakt van de sociale huisvesting. Ook de Nationale Confederatie van het Bouwbedrijf (NCB) en het Centrum voor het Aanmoedigen van het Spaarwezen en de Onroerende Beleggingen (ASOB) waren voorstander van de opsplitsing van de NLM in twee afzonderlijke maatschappijen: één voor de sociale huisvesting en één voor de ruilverkaveling.¹⁰⁷ Maar de vooropgestelde splitsing leek niet zo evident. Zo werd door de Vlaamse socialistische senator Georges Marmenout opgemerkt dat uit de resultaatrekeningen van de NLM niet viel op te maken hoe en in welke mate de opsplitsing van de financiën, de middelen, het kapitaal en de infrastructuur diende te gebeuren voor de sociale huisvesting en de ruilverkaveling.¹⁰⁸

Tijdens de jaren 1979-1980, met de rooms-rode-FDF regering Martens I en de tripartite Martens III, werd de wet Perin-Vandekerckhove op de voorbereidende gewestvorming aangepast met het oog op de aanvulling van de gewestelijke bevoegdheden en het invoeren van de personaliseerbare materies als een nieuwe bevoegdheid van de gemeenschappen. Het was de eerste staats hervorming die de definitieve gewestvorming in een vaste plooi legde. Naast de centrale staat ontstonden politiek autonome deelstaten, gemeenschappen en gewesten.¹⁰⁹ Aansluitend aan deze wet zou de NLM worden geherstructureerd samen met de NMH en het Nationaal Instituut voor de Huisvesting (NIH).¹¹⁰ De Maatschappij kreeg wel

105. VLM, Archief Personeel NLM, OVLM-RNLM: Nota van de voorzitter van de Vlaamse Executieve, G. Geens aan F. Swaelen, R. Steyaert, P. Akkermans en J. Lenssens, Brussel, 21 maart 1983.

106. VLM, Archief Personeel NLM, OVLM-RNLM: Persmededeling van de Christelijke Centrale van de Openbare Diensten (CCOD), 24 maart 1986.

107. Nationale Landmaatschappij. Bestuur Ruilverkaveling (samenstelling), *Persmappen Ruilverkaveling Vlaamse Gewest*, [voor het jaar] 1985, [s.l., s.d.], pp. 105-108.

108. Senaat, *Parlementaire Handelingen*, Gewone Zitting 1984-1985, 11 februari 1985, p. 1488.

109. T. LUYCKX & M. PLATEL, *Politieke geschiedenis van België [...]*, p. 747; M. BARBEAUX & M. BEUMIER, *Administration [...]*, p. 26; Over deze wet zie ook: N. JACQUEMIN, M. VAN DEN WIJNGAERT & M. GOOSSENS, *O dierbaar België [...]*, pp. 34-36.

110. VLM, Archief Beheerraad NLM: Notulen, 26 juli 1979. Het NIH was een studieorgaan bemand met ambtenaren uit de NLM en de NMH.

(voorlopig nog) vanuit het Vlaamse Gewest de toelating om de reeds toegekende opdrachten verder uit te oefenen. Daarnaast was er officieel een aantal nieuwe taken voor haar weggelegd: de bevoegdheid over het leefmilieu met inbegrip van het afvalstoffenbeleid, de landinrichting (*sensu stricto*) en het natuurbehoud.¹¹¹ Deze evolutie kon echter niet beletten dat de NLM gedurende de volgende jaren vooral de nadruk bleef leggen op het behoud van haar oorspronkelijke opdrachten. Ondertussen stuitte de steeds meer ontluikende plannen van de Vlaamse Executieve om de NLM en de NMH te fuseren wat betreft de activiteit huisvesting, en de ruilverkaveling in een andere instelling onder te brengen, op verzet binnen de Maatschappij. Het doorknippen van de band sociale huisvesting-ruilverkaveling dat dus ook in regeringskringen meer en meer als een aanvaardbare optie werd beschouwd, zou een waardevermindering voor de instelling met zich meebrengen. De NLM meende tevens dat het splitsen van de activiteiten die de instelling sinds een halve eeuw gecombineerd uitvoerde, de werking ervan zou ontwrichten. Naarmate de gewestvorming vorderde, verdedigde de Raad van Beheer van de NLM daarom steeds kordater het principe van één enkele autonome maatschappij voor globale landinrichting (zowel voor het Vlaamse als voor het Waalse Gewest).¹¹²

In Wallonië voelde men meer voor een gewestvorming op sociaal-economische gronden. Zo dokterde het Waalse Gewest begin 1982 een voorstel van decreet uit dat voorzag in de oprichting van een Société Régionale Wallonne de l'Équipement et du Logement en een Fonds Régional Wallon de l'Équipement et du Logement.¹¹³ Dit voorstel vormde het startsignaal tot de lancering door de Vlaamse Executieve van de idee van de definitieve omvorming van de NLM, waarbij de ruilverkaveling en de sociale huisvesting op het platteland in elk een afzonderlijke

111. De nieuwe bevoegdheden voor de NLM werden toegekend op basis van een beslissing van het Ministerieel Comité voor Institutionele Hervormingen (11 juli 1979), nadien verfijnd door de Bijzondere Wet van 8 augustus 1980 en de Gewone Wet van 9 augustus 1980 onder de regering Martens III (cf. VLM, Archief Beheerraad NLM: Notulen, 26 juli en 13 september 1979; R. SENELLE & E. VAN DE VELDE, *Staatshervorming [...]*, pp. 2829-2830; T. LUYCKX & M. PLATEL, *Politieke geschiedenis van België [...]*, pp. 783-784; X. MABILLE, *Histoire politique de la Belgique [...]*, p. 358; A. LETON & A. MIROIR, *Les conflits communautaires en Belgique [...]*, p. 139). Over de landinrichting '*sensu stricto*' (in tegenstelling tot de landinrichting '*sensu lato*') een begrip dat verder in deze bijdrage ook nog opduikt, zie: G. DEJONGH & P. VAN WINDEKENS, *Van Kleine Landeigendom [...]*, pp. 208-219, of G. DEJONGH & P. VAN WINDEKENS, *De zorg voor de open ruimte in Vlaanderen. Een terugblik op de werking van de Vlaamse Landmaatschappij (1988-2001)*, Brussel, 2001, pp. 48-59.

112. Nationale Landmaatschappij. Bestuur Ruilverkaveling (samenstelling), *Persmappen Ruilverkaveling Vlaamse Gewest*, [voor de jaren] 1985, [s.l., s.d.], pp. 105-108; 1986, [s.l., s.d.], pp. 119 en 122-124; 1988, [s.l., s.d.], pp. 13-14.

113. VLM, Archief Beheerraad NLM: Notulen, 25 februari, 11 maart 1982 en 17 mei 1984.

instelling zouden worden opgedeeld.¹¹⁴ Zeer belangrijk was ook het feit dat ongeveer tezelfdertijd negenentwintig erkende vennootschappen van de NLM de oprichting eisten van een Vlaamse (huisvestings)maatschappij, hetgeen evenzeer neerkwam op de splitsing van de NLM.¹¹⁵ Bij decreet van 25 oktober 1984 werd later door het Waalse Gewest een Société Régionale Wallonne du Logement (SRWL) opgericht.¹¹⁶ Hiermee was het lot van de unitaire NLM als sociale huisvestingsmaatschappij voor het platteland reeds voor de helft bezegeld. Vooral nog zagen de Walen af van de oprichting van een eigen instelling voor ruilverkaveling die deze activiteit van de NLM in het Waalse Gewest zou overnemen.

Het ontstaan van de SRWL had langs Vlaamse zijde een sneeuwbaaleffect tot gevolg. De Vlaamse politieke wereld zat al meer dan twee jaar tevergeefs op een initiatief van de Vlaamse Executieve te wachten inzake de splitsing van de Maatschappij en uitte haar ongenoegen over het uitblijven van een definitieve oplossing.¹¹⁷ Daarop besloot de federale regering om ineens acht parastatalen, waaronder de beide huisvestingsmaatschappijen, de NLM en de NMH, te ontbinden.¹¹⁸ Belangrijk hierbij was dat – op dat ogenblik althans theoretisch – de NLM dus werd afgeschaft en dat de wet de overdracht regelde van de taken, de goederen, de werknemers, de rechten en de plichten naar het Vlaamse en het Waalse Gewest en van een gedeelte van haar personeel naar de Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij.¹¹⁹ Deze wettelijke demarche betekende daarom nog niet dat de splitsing van de NLM meteen een feit was. De wet kon slechts worden uitgevoerd indien ten eerste een oplossing voor het verdelingsprobleem inzake schulden werd gevonden, ten tweede een instelling kon worden opgericht belast met de financiële dienst van de voorschotten en leningen en ten derde in elk gewest een instelling

114. Vlaamse Raad, *Bulletin van Vragen en Antwoorden*, nr. 7, Zitting 1982-1983, Vraag nr. 15 van 30 december 1982, p. 163; Vlaamse Raad, *Handelingen*, nr. 15, Zitting 1982-1983, Vergadering van 23 maart 1983, p. 562.

115. Vlaamse Raad, *Bulletin van Vragen en Antwoorden*, nr. 13, Zitting 1983-1984, Vraag nr. 28 van 22 maart 1984, p. 481.

116. *Belgisch Staatsblad*, 31 mei 1985, pp. 8221-8224.

117. Vlaamse Raad, *Handelingen*, nr. 3, Zitting 1984-1985, Vergadering van 30 oktober 1984, p. 85.

118. Wet van 28 december 1984 tot de afschaffing of de herstructurering van sommige instellingen van openbaar nut, in: *Belgisch Staatsblad*, 22 januari 1985, p. 588; M. BOLCA, De regionalisatie van de Nationale Landmaatschappij. Dl. II: het juridisch statuut van de gewestelijke instellingen van openbaar nut, in: *Landeigendom*, jg. 41, 1988, nr. 482, pp. 66-67; T. LUYCKX & M. PLATEL, *Politieke geschiedenis van België [...]*, p. 853. De overige parastatalen waren: het Nationaal Instituut voor de Huisvesting, de Nationale Maatschappij voor de Waterleidingen, het Nationaal Werk voor Kinderwelzijn, het Rijksfonds voor de Sociale Reclassering van Mindervaliden, de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening en het Fonds voor de Bouw van Ziekenhuizen en Medisch Sociale Instellingen.

119. *Belgisch Staatsblad*, 22 januari 1985, p. 588.

operationeel was die de bevoegdheden, het personeel en de werkzaamheden van de afgeschafte maatschappijen zou overnemen.¹²⁰

Hoewel de uitvoeringsbesluiten van de voornoemde wet besproken werden in een werkgroep bestaande uit vertegenwoordigers van de nationale regering en de gewesten, was er gezien het feit dat men terzake weinig aanstalten maakte, van een reële afschaffing en/of herstructurering van de NLM in de onmiddellijke of nabije toekomst nog geen sprake.¹²¹ Dit nam niet weg dat de NLM vanuit wetgevend standpunt geregionaliseerde activiteiten uitoefende, hoewel zij in wezen een nationale instelling bleef. Maar als een nationale instelling die tevens gewestelijke bevoegdheden uitoefende, tegelijkertijd gelijkwaardige of aanverwante taken toegewezen kreeg, zou de uitoefening ervan onvermijdelijk tot verwarring, overlappingsen, sluimerende conflicten en tijdverlies leiden.¹²² In de senaat groeide er felle kritiek op deze regeling. Men achtte het onlogisch dat de NLM was afgeschafte maar desniettemin verder bleef bestaan zolang men nog geen passende overgangsformule had uitgewerkt.¹²³

Uiteindelijk viel het tussentijds bilan van de regionalisering van de NLM weinig positief uit. In 1985 gaven langs Vlaamse zijde de staatssecretaris voor Landbouw, Paul De Keersmaecker (CVP), en de beide Vlaamse voogdijministers Paul Akkermans (CVP) en Jacky Buchmann (PVV)¹²⁴ toe dat zij eigenlijk mislukt waren in hun opzet om de NLM écht te regionaliseren. De beloofde structuurhervormingen waren er niet gekomen: noch de definitieve fusie tussen de NLM en de NMH, noch een aparte regeling voor de ruilverkaveling. Akkermans oordeelde dat er vooralsnog een “*overgangsmaatschappij*” diende te worden opgericht en zag uiteindelijk een specifieke Vlaamse Landmaatschappij als de instelling waar er ruimte zou zijn voor zowel landinrichting (*sensu stricto*) als ruilverkaveling.¹²⁵

120. Vlaamse Raad, *Stukken*, nr. 201/3, Zitting 1986-1987, 10 juni 1987, p. 8.

121. Senaat, *Bescheiden*, Zitting 1986-1987, nr. 5-I (1986-1987), 15 december 1986, Bijlagen I: Beslissingen van het Overlegcomité van 25 november 1986, p. 60; Vlaamse Raad, *Bulletin van Vragen en Antwoorden*, nr. 8, Zitting 1984-1985, Vraag nr. 37 van 28 januari 1985, pp. 294 en 310-311; N. JACQUEMIN, M. VAN DEN WIJNGAERT & M. GOOSSENS, *O dierbaar België [...]*, pp. 33-36.

122. VLM, Archief Regionalisering Nationale Landmaatschappij: Nota nr. 7189/20.12/03935 van de Vlaamse Executieve, niet gedateerd.

123. Senaat, *Parlementaire Handelingen*, Gewone Zitting 1985-1986, dl. III, 15 juli 1986, p. 1688.

124. Paul Akkermans was tijdens zijn carrière o.a. staatssecretaris voor Vlaamse Zaken met bevoegdheid voor Streekeconomie en Ruimtelijke Ordening (3 april 1979-22 oktober 1980-17 december 1981), gemeenschapsminister voor Ruimtelijke Ordening, Landinrichting en Natuurbehoud (22 december 1981 tot 3 december 1985) en ten slotte gemeenschapsminister voor Huisvesting (10 december 1985 tot 3 februari 1988); Jacky Buchmann was gemeenschapsminister voor Huisvesting (22 december 1981 tot 3 december 1985).

125. Nationale Landmaatschappij. Bestuur Ruilverkaveling (samenstelling), *Persmappen Ruilverkaveling Vlaamse Gewest*, [voor de jaren] 1986, [s.l., s.d.], p. 14; M. STANDAERT, Er heerst een

Germain T'Jonck, directeur-generaal van de NLM, verklaarde dat hij de gang van zaken eigenlijk niet té veel betreunde. De instelling kon, volgens T'Jonck, nog best een tijdje gescheiden van de NMH blijven bestaan, met ongeveer dezelfde bevoegdheden als voorheen in het Vlaamse Gewest. En omdat de Vlaamse Landmaatschappij over dezelfde opdrachten zou moeten beschikken als de NLM, kon van een samensmelting met de NMH geen sprake zijn. De taken van de NMH waren immers van een totaal andere aard en een opsplitsing van de activiteiten van de NLM zou slechts verwarring en bevoegdheidsconflicten met zich meebrengen. De NCB sprak vanzelfsprekend andere taal. Het meende dat ruilverkaveling meer op haar plaats was bij de Algemene Technische Diensten van het Vlaamse ministerie. Als dit politiek niet haalbaar was, kon de afdeling desnoods tot een afzonderlijke parastatale worden omgevormd.¹²⁶

De Vlaamse Executieve gaf Vlaams gemeenschapsminister van Huisvesting Paul Akkermans echter een tweede kans voor de opstelling van een nieuw decreet inzake de regionalisering van de huisvestingsinstellingen.¹²⁷ Een jaar later dan voorzien, slaagde Akkermans – theoretisch – in zijn opzet. Hij wist immers bij decreet van 1 juli 1987 een Vlaamse Landmaatschappij (VLM) en een Vlaamse Huisvestingsmaatschappij (VHM) op te richten die gedurende twee jaar, meer bepaald van 1 januari 1987 tot 1 januari 1989 (datum van hun opheffing van rechtswege), op het Vlaamse grondgebied ten voorlopigen titel de taken, de goederen, de rechten en de verplichtingen van de NLM respectievelijk de NMH zouden overnemen. De twee nieuwe instellingen dienden binnen het Vlaamse Gewest op te treden als een soort opvangmaatschappijen. Zij gingen dus in het Vlaams wGewest dezelfde opdrachten uitvoeren onder dezelfde voorwaarden, met dezelfde taken, rechten en plichten en hetzelfde personeel als de twee nationale maatschappijen voordien. Hiermee werd van overheidswege gepoogd om de regionalisering van de beide huisvestingsmaatschappijen op een correcte wijze te laten verlopen, waarbij de continuïteit van de goede werking van de instellingen en hun diensten maximaal werd verzekerd.¹²⁸ De (voorlopige) VLM en (voorlopige) VHM werden elk bestuurd door een Raad van Bestuur bestaande uit elf leden. Carl De Caluwé (CVP) werd tijdelijk waarnemend directeur-generaal van de

malaise in de Nationale Landmaatschappij, in: *Het Volk-DNG*, 14 januari 1988, p. 7; Vlaamse Raad, *Handelingen*, nr. 35, Zitting 1986-1987, Vergadering van 24 juni 1987, p. 1479.

126. Nationale Landmaatschappij. Bestuur Ruilverkaveling (samenstelling), *Persmappen Ruilverkaveling Vlaamse Gewest*, [voor de jaren] 1985, [s.l., s.d.], pp. 105 en 107; 1986, [s.l., s.d.], pp. 119 en 123-124.

127. Nationale Landmaatschappij. Bestuur Ruilverkaveling (samenstelling), *Persmappen Ruilverkaveling Vlaamse Gewest*, [voor het jaar] 1986, [s.l., s.d.], p. 122.

128. Vlaamse Raad, *Stukken*, nr. 201/3, Zitting 1986-1987, 10 juni 1987, pp. 2, 4 en 19; Vlaamse Raad, *Stukken*, nr. 201/1, Zitting 1986-1987, 28 april 1987, p. 1.

VLM. Het bewuste decreet trad echter nooit echt in voege wegens de uiterst beperkte middelen waarmee beide voorlopige instellingen te kampen hadden (zie *infra*).¹²⁹

Parallel hiermee had een Koninklijk Besluit van 6 april 1987 twee federale regeringsafgevaardigden – een Nederlandstalige en een Franstalige – belast met de voorbereiding tot de ontbinding van de NMH en de NLM.¹³⁰ Tezelfdertijd kwam er, onder voorzitterschap van Paul Akkermans, een Vlaamse Concertatie Commissie (VCC) totstand om de te regionaliseren werkzaamheden van de NLM en de NMH te helpen harmoniseren.¹³¹ De VCC kreeg een tweevoudige taak: enerzijds helpen bij de voorbereiding van de definitieve uitwerking van een sociaal huisvestings- en landinrichtingsbeleid en anderzijds advies uitbrengen inzake de hergroepering van alle sociale huisvestingsactiviteiten in één enkele structuur, met een afzonderlijke structuur voor het landinrichtingsbeleid, of om de inmiddels werkende structuren te laten voortbestaan. Een andere, alternatieve denkpiste voor de VCC bestond erin om de ruilverkavelingstaken van de VLM onder te brengen in een instelling die de opdracht landinrichting in een breder perspectief plaatste. Er zou dus naast de VLM en de VHM een derde maatschappij functioneren. De Vlaamse gemeenschapsminister van Leefmilieu, Landinrichting en KMO-beleid, Jos Dupré (CVP), werkte dit uitgangspunt uit in een ontwerpdecreet tot oprichting van een Vlaamse Maatschappij voor Landinrichting (VML).¹³² Vóór 30 juni 1988 zou de VCC over alles een grondig gemotiveerd en met concrete voorstellen gedocumenteerd advies aan de Vlaamse Executieve voorleggen.¹³³ Binnen de Vlaamse Raad geraakte men het niet eens over de vraag of de VHM en de VLM al dan niet moesten fuseren en of de ruilverkaveling al dan niet onder de VLM diende te ressorteren.

Heel die polemiek verliep tegen de achtergrond van een zich alsmaar verder ontwikkelende communautaire staatsstructuur. Door de wet van 8 augustus 1988 (die de wet van 8 augustus 1980 wijzigde) breidde de wetgever de bevoegdheden

129. VLM, Archief Nationale Landmaatschappij: Notulen, 3 november 1987; Nationale Landmaatschappij. Bestuur Ruilverkaveling (samenstelling), *Persmappen Ruilverkaveling Vlaamse Gewest*, [voor het jaar] 1986, [s.l., s.d.], pp. 16 en 120-122; M. BARBEAUX & M. BEUMIER, *Réforme de l'Etat et restructuration des administrations et des parastataux*, dl. II, Bruxelles, 1995, p. 48; M. BARBEAUX & M. BEUMIER, *Administration [...]*, p. 76.

130. M. BARBEAUX & M. BEUMIER, *Réforme de l'Etat [...]*, p. 45; M. BARBEAUX & M. BEUMIER, *Administration [...]*, p. 76.

131. Vlaamse Raad, *Stukken*, nr. 201/3, Zitting 1986-1987, 10 juni 1987, p. 5.

132. Nationale Landmaatschappij. Bestuur Ruilverkaveling (samenstelling), *Persmappen Ruilverkaveling Vlaamse Gewest*, [voor het jaar] 1986, [s.l., s.d.], pp. 120-122; Vlaamse Raad, *Stukken*, nr. 201/1, Zitting 1986-1987, 10 juni 1987, p. 16; Jos Dupré was gemeenschapsminister voor Huisvesting (10 december 1985 tot 3 februari 1988).

133. Vlaamse Raad, *Stukken*, nr. 201/3, Zitting 1986-1987, 10 juni 1987, pp. 3 en 5.

van gemeenschappen en gewesten immers aanzienlijk uit. De competenties werden herverdeeld om een einde te kunnen maken aan een aantal hardnekkige overlappingsen bij het uitoefenen van de taken van de instellingen. Ook de NLM zette de definitieve stap naar het gewestelijk niveau.¹³⁴

De idee van een Vlaamse Maatschappij voor Landinrichting (VLM) had de VCC ondertussen weer snel afgevoerd. De meerderheid van de commissieleden in de VCC stelde daarentegen voor om bij de ontbinding van beide instellingen de afdeling huisvesting van de VLM te laten opgaan in de opdracht van de VHM.¹³⁵ Aldus werd de NLM gevierendeeld door enerzijds een splitsing op basis van de gewesten (het Vlaamse, het Brusselse en het Waalse Gewest) en door anderzijds een splitsing naar de aard van de activiteit (binnen het Vlaamse Gewest landinrichting naar de VLM, huisvesting naar de VHM).¹³⁶ Die weg zou men tot het einde blijven bewandelen.

Ondertussen werd naar aanleiding van de conventie van 4 mei 1987 het Amortisatiefonds van de Leningen voor de Sociale Huisvesting (ALESH) opgericht. Het fonds zou de lasten uit het verleden en de nog lopende leningen van de afgeschafte sociale huisvestingsmaatschappijen beheren (zie infra). Die nieuwe ontwikkelingen namen niet weg dat de werkelijke overdracht van bevoegdheden van de nationale naar de Vlaamse maatschappijen vooralsnog op zich liet wachten, zodat de VLM haar opdracht niet kon aanvatten.¹³⁷

Na verscheidene debatten in de Vlaamse Raad werd op 21 december 1988 eindelijk het zolang verwachte decreet betreffende de oprichting van de VLM

134. M. BARBEAUX & M. BEUMIER, *Administration [...]*, p. 26; Over de wet van 8 augustus 1988 zie N. JACQUEMIN, M. VAN DEN WIJNGAERT & M. GOOSSENS, *O dierbaar België [...]*, pp. 38-42.

135. *Belgisch Staatsblad*, 28 juli 1987, pp. 11377-11379; Vlaamse Raad, *Handelingen*, nr. 9, Zitting 1988-1989, Vergadering van 13 december 1988, p. 152; VLM, Archief Documenten Eerste Vlaamse Landmaatschappij, Concertatiecommissie van de Sociale Huisvesting: Scenario's welke door het studiebureau eventueel dienen te worden onderzocht, s.d.; Ontwerp van decreet houdende oprichting van de Vlaamse Maatschappij voor Landinrichting, 1988; Oprichting van de Vlaamse Landmaatschappij, naamloze vennootschap, in: *Handels- en landbouwvennootschappen. Bijlage tot het Belgisch Staatsblad*, 31 oktober 1987, pp. 101-103; Nationale Landmaatschappij. Bestuur Ruilverkaveling (samenstelling), *Persmappen Ruilverkaveling Vlaamse Gewest*, [voor het jaar] 1986, [s.l., s.d.], p. 16; VLM, Archief Regionalisering NLM: Brief van de Kabinetschef van de Staatssecretaris voor Financiën, Marc Schiepers, aan Paul Demeester, toekomstig Administrateur-Generaal van de VLM, 3 februari 1989.

136. Vlaamse Raad, *Handelingen*, nr. 11, Zitting 1988-1989, Vergadering van 14 december 1988, pp. 153 en 195.

137. VLM, Archief Beheerraad NLM: Verslagen aan de Bestuurraad, 2 juni 1988; VLM, Archief Beheerraad NLM: Notulen, 2 oktober 1987; VLM, Archief Correspondentie Juridische Dienst met Directie: Brief van Marc Heyerick, Juridisch Adviseur, aan Germain T'Jonck, Directeur-Generaal van de NLM, 19 april 1988.

138. Een technisch-juridische bespreking van dit decreet, alsook betreffende de totstandkoming

uitgevaardigd.¹³⁸ Er werd beslist dat de ruilverkaveling aan de Vlaamse Landmaatschappij (VLM) werd overgedragen en dat de sociale huisvesting op het platteland definitief tot de bevoegdheden van de Vlaamse Huisvestingsmaatschappij (VHM) zou behoren. De bevoegdheid inzake landinrichting *sensu stricto* werd wel overgedragen aan de VLM. Door die bepaling kon de VLM officieel van wal steken en een eigen beleid voeren.¹³⁹ Het kreeg vanaf maart 1989 een nieuw Algemeen Bestuur, waarin voor het eerst de landelijke gemeenten werden vertegenwoordigd. De Raad van Bestuur van de Maatschappij kreeg vertegenwoordigers uit de lagere besturen, de provincies en de gemeenten.¹⁴⁰ Gemeenschapscommissarissen, optredend in naam van de Vlaamse Executieve, kregen eveneens hun benoeming in de Raad. Als waarnemend directeur-generaal van de VLM werd Robert Eeckloo aangesteld.¹⁴¹

De VLM werd na jarenlange hervormingen een autonoom opererende instelling. De Raad van Bestuur benoemde in september 1990 Paul Demeester tot directeur-generaal van de VLM.¹⁴²

De financiële complicaties bij de regionalisering van de NLM

De eerste staatshervorming bracht opvallende wijzigingen aan inzake de financiering van de openbare diensten binnen de gewesten en de gemeenschappen. Het budget van de gewesten en gemeenschappen bestond uit dotaties afkomstig uit de nationale begroting en *ristorno's* of doorbetaalde belastingen. Daarnaast konden de gewesten en gemeenschappen leningen aangaan met de middelen die de cen-

ervan, leest men bij: B. HUBEAU, Het decreet van 21 december 1988 houdende de oprichting van de Vlaamse Huisvestingsmaatschappij, in: *Tijdschrift voor Bestuurswetenschappen en Publiek Recht*, jg. 45, 1990, nr. 3, pp. 253-265.

139. Circa 2003 zijn beide opdrachten, ruilverkaveling en landinrichting, ondergebracht bij de afdeling Landelijke Inrichting, synoniem voor de vroegere landinrichting *sensu lato*. *Belgisch Staatsblad*, 29 december 1988, pp. 17838-17839; Vlaamse Raad, *Handelingen*, nr. 10, Zitting 1988-1989, Vergadering van 14 december 1988, pp. 188 en 200. De statuten van de VLM werden afgekondigd in: *Belgisch Staatsblad*, 19 maart 1990, pp. 3902-3907.

140. Vlaamse Raad, *Handelingen*, nr. 10, Zitting 1988-1989, Vergadering van 14 december 1988, pp. 188 en 192.

141. VLM, Archief Bestuurraad Vlaamse Landmaatschappij, Verslagen aan de Bestuurraad, 5 oktober 1989.

142. Twee Koninklijke Besluiten van 27 juli 1990 en 18 december 1990. *Belgisch Staatsblad*, 14 augustus 1990, pp. 15810-15813 en pp. 15817-15820; *Belgisch Staatsblad*, 15 januari 1991, pp. 733-734. Aanstelling Paul Demeester, in: *Belgisch Staatsblad*, 22 november 1990, p. 21736.

143. T. LUYCKX & M. PLATEL, *Politieke geschiedenis van België [...]*, p. 785; G. PAGANO, *Le financement des régions et des communautés [...]*, pp. 45-46 en 49; A. DE CUYPER & J. DEBRUYNE, *De Staatshervorming. Bijzondere problemen*, [s.l.], 1987, p. 176.

trale staat hen ter beschikking stelde.¹⁴³

Voor de Nationale Landmaatschappij (NLM) betekende dit dat het zowel van het Vlaamse als van het Waalse Gewest kredieten ontving. Aanvankelijk was zij met dit systeem gebaat omdat de verstrekte gelden hoger lagen dan tijdens het unitaire regime.¹⁴⁴ Toch bleken de financiële middelen al snel ontoereikend om de nieuwe bevoegdheden naar behoren uit te oefenen. Nochtans was de NLM van 1976 tot 1980 de grootste producent van particuliere woningen geweest. Maar vanaf 1981 kreeg het ernstige thesaurieproblemen. Besparingen van overheidswege hadden uiteraard een weerslag op de activiteiten van de NLM.¹⁴⁵ Voorlopig behielp de NLM zich met (buitenlandse) miljardenleningen onder staatswaarborg om haar activiteiten op het vlak van de sociale huisvesting te kunnen verder zetten. De opbrengst ervan was op de eerste plaats bestemd voor de financiering van de intresten en aflossingen. Verder gebruikte de NLM nog binnenkomende betalingen om andere projecten vooruit te financieren. Uiteindelijk waren de doelgroepen (kopers) van de NLM de dupe. Een honderdtal gezinnen bleef verstoken van de nodige leningsgelden. Het jaar 1981 werd met een tekort afgesloten.¹⁴⁶

Vanaf 1982 viel een steile terugval in de bouwactiviteiten te noteren, hoewel er in Vlaanderen op dit vlak nog een noemenswaardige bedrijvigheid aan de dag werd gelegd. Het bleek dat vooral in Wallonië de gouden jaren een overcapaciteit van het bouwapparaat hadden doen ontstaan en het begon faillissementen van bouwondernemingen te regenen. De Raad van Beheer van de NLM stemde er daarom in toe dat Vlaanderen een groter budget zou krijgen voor grondaankopen dan Wallonië. De (sociale) huisvestingssector bereikte haar historisch dieptepunt in 1989.¹⁴⁷ Daar kwam ook nog bij dat Vlaanderen en Wallonië sedert het prille begin van de gewestvorming meer en meer hun eigen weg gingen bij de financiële aanpak van de sociale huisvesting. Zo verkocht de NLM in Wallonië vanaf 1983 woningen met belangwekkende prijsverminderingen. Die prijsverminderingen en leningen werden toegestaan omdat er voor gebouwde woningen in Wallonië geen kopers meer kwamen opdagen. Het Waalse Gewest kreeg daarbij volgens Vlaams voogdijminister Paul Akkermans tientallen miljoenen toegestopt vanuit de nationale reserves om kortingen te verlenen en zelfs verkopingen met verlies te

144. VLM, Archief Beheerraad NLM: Notulen, 24 juli 1980.

145. Vlaamse Raad, *Handelingen*, nr. 22, Zitting 1985-1986, 18 juni 1986, pp. 635 en 641.

146. H. DE SMET, *De VHM: de rechtsvoorgangers en hun leefwereld [...]*, pp. 124-125; Vlaamse Raad, *Handelingen*, nr. 4, Zitting 1985-1986, 12 december 1985, p. 83; Vlaamse Raad, *Handelingen*, nr. 10, Zitting 1980-1981, 26 maart 1981, p. 414; Vlaamse Raad, *Bulletin van Vragen en Antwoorden*, nr. 11, Zitting 1980-1981, Vraag nr. 214 van 9 april 1981, p. 249; Vlaamse Raad, *Bulletin van Vragen en Antwoorden*, nr. 6, Zitting 1984-1985, Vraag nr. 6 van 22 november 1984, p. 248; Vlaamse Raad, *Stukken*, nr. 6/2, Zitting 1984-1985, 4 december 1984, p. 6.

147. G. DEJONGH & P. VAN WINDEKENS, *Van Kleine Landeigendom [...]*, pp. 115-124.

148. Vlaamse Raad, *Handelingen*, nr. 35, Zitting 1986-1987, 24 juni 1987, p. 1489.

realiseren.¹⁴⁸ Ten slotte voorzag het Waalse Gewest in zijn begroting minder en minder uitgaven voor de intresten op leningen aangegaan door de NLM en namen de thesaurieproblemen toe.¹⁴⁹ De slechte financiële situatie van het Waalse Gewest zou volgens de Vlaamse Executieve de definitieve regionalisering van de sociale huisvesting alleen maar helpen bespoedigen.¹⁵⁰

De NLM kreeg nog meer financiële problemen over zich heen. Zo ontving zij vanaf 1982 geen bijkomende financiële middelen meer van het ministerie van Landbouw, zoals voorheen. Vooral de afdeling Ruilverkaveling werd door die maatregel getroffen. De NLM wist de tekorten bij te passen op basis van de opbrengsten bij de verkoop van het patrimonium en haar lucratieve verzekeringskas.¹⁵¹ Ondanks de onvermijdelijke besparingen en meeruitgaven hield de NLM haar begroting uit de jaren tachtig uiteindelijk toch in evenwicht.¹⁵²

De regionalisering van de NLM was op financieel vlak ook onderworpen aan de zogenaamde 'regeling van de lasten uit het verleden'. Deze regeling betrof voornamelijk de terugbetaling van de door de NLM en NMH aangegane leningen (kapitaal, intrest en bijkomende kosten)¹⁵³ tussen 1 januari 1975 en 31 december 1979, de periode van de voorlopige gewestvorming. Maar zowel de Vlaamse als de Waalse Executieve lieten begin 1983 weten dat zij geen rekening meer zouden houden met financiële lasten die het resultaat waren van verbintenissen daterend van vóór 1980 en aangegaan door de Ministeriële Comités voor Gewestelijke Aangelegenheden. De gewestexecutieven stelden immers dat hun financiële middelen pas waren vastgelegd in de wetten tot hervorming van de instellingen van 8 en 9 augustus 1980. Daarin werd met geen woord gerept over de aflossing van de vroegere schulden van de beide huisvestingsmaatschappijen.¹⁵⁴

De gewesten wilden (of konden) dus niet opdraaien voor de zware financiële lasten, voortvloeiend uit de bestaande financieringsregeling. Anderzijds maakte de onderlinge verdeling van de lasten tussen Vlaanderen en Wallonië permanent het voorwerp uit van betwistingen. Het Vlaamse Gewest bleef de NLM (en de NMH) nog van middelen voorzien, maar het Waalse Gewest voerde een betalingsstop in. Na onderhandelingen in het Overlegcomité van de nationale regering, de

149. M. STANDAERT, Er heerst een malaise in de Nationale Landmaatschappij [...], p. 7; Vlaamse Raad, *Stukken*, nr. 6/2, Zitting 1984-1985, 4 december 1984, pp. 6 en 8.

150. Vlaamse Raad, *Handelingen*, nr. 13, Zitting 1984-1985, Vergadering van 24 januari 1985, pp. 409 en 425; Vlaamse Raad, *Handelingen*, nr. 15, Zitting 1985-1986, Vergadering van 22 mei 1986, p. 420.

151. Voor de geschiedenis van deze verzekeringskas zie G. DEJONGH & P. VAN WINDEKENS, *Van Kleine Landeigendom [...]*, pp. 54-56.

152. M. STANDAERT, Er heerst een malaise in de Nationale Landmaatschappij [...], p. 7.

153. Aantal vastgesteld op 15 juli 1988 (M. BARBEAUX & M. BEUMIER, *Administration [...]*, p. 76).

154. T. LUYCKX & M. PLATEL, *Politieke geschiedenis van België [...]*, p. 856; A. DE CUYPER & J. DEBRUYNE, *De Staatshervorming [...]*, pp. 191-192 en 194-195.

gewesten en de gemeenschappen, stond er begin januari 1984 een wetsontwerp op papier. Het bepaalde dat de centrale staat verantwoordelijk werd gesteld voor de lasten uit het verleden (beperkt tot de periode vóór de voorlopige staatshervorming) aangegaan door beide huisvestingsmaatschappijen.¹⁵⁵ De nationale regering was dus bereid een deel van de huisvestingslasten over te nemen. Op 16 maart 1984 verscheen het goedgekeurde wetsontwerp in het Belgisch Staatsblad. Volgens de bewuste wet zouden voor de sector van de sociale huisvesting de gewesten toch de schulden delgen die de NLM en de NMH van 1 januari 1975 tot 31 december 1979 (na de voorbereidende staatshervorming) met staatswaarborg hadden gecumuleerd, alsook de financiële lasten van de leningen die na 1980 (na de eerste staatshervorming) waren uitgeschreven. De verdeling van die lasten tussen de gewesten gebeurde overeenkomstig de jaarlijks verwezenlijkte investeringen in elk van hen en het aandeel van ieder gewest in de achterstallige betalingen aan de nationale maatschappijen.

De voornoemde wet betreffende de lasten uit het verleden werd verder verfijnd met de oprichting van het Amortisatiefonds van de Leningen voor de Sociale Huisvesting (ALESH). Het fonds werd ermee belast de financiën van de NLM en de NMH te helpen realiseren voor zowel de voorschotten en de leningen alsook de terugbetalingen met betrekking tot de staat en de gewesten. Het ALESH centraliseerde in feite de ontvangsten van zeven partijen: de staat, de drie gewesten en de drie gewestelijke huisvestingsmaatschappijen. Daartoe genoot het fonds, voor zijn emissies op de kapitaalmarkt, van de mogelijkheid om nieuwe herfinancieringsleningen met staatswaarborg uit te schrijven evenals van fiscaal interessante voorwaarden, later vervangen door een nieuwe staatstussenkomst. Om het fonds snel operationeel te maken, detacheerde men, naast federale, vooral de ambtenaren van de financiële dienst van de NMH of de NLM. Terwijl enkel leidende ambtenaren binnen het Amortisatiefonds als permanente vertegenwoor-

155. T. LUYCKX & M. PLATEL, *Politieke geschiedenis van België [...]*, p. 856; Vlaamse Raad, *Handelingen*, nr. 5, Zitting 1986-1987, 2 december 1986, p. 183.

156. *Belgisch Staatsblad*, 6 juni 1987, pp. 8801-8806; VLM, Archief Beheerraad NLM: Verslagen aan de Bestuurraad, 18 mei 1989; VLM, Archief Beheerraad NLM: Notulen, 17 november 1988; VLM, Archief Regionalisering NLM: Ontbindingsbesluiten NMH en NLM. Toelichtingen. Besluit betreffende de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting en de Nationale Landmaatschappij, 22 juni 1990; M. BARBEAUX & M. BEUMIER, *Réforme de l'Etat [...]*, pp. 44-45; *Jaarverslag Amortisatiefonds van de Leningen voor de Sociale Huisvesting* Brussel, 2002, pp. 9 en 43; H. DE SMET, *De VHM: de rechtsvoorgangers en hun leefwereld [...]*, p. 126; In het verleden waren er nochtans geen sociale huisvestingsprojecten door de NMKL/NLM ontwikkeld in de Brusselse regio. Het was dan ook ten onrechte dat de Brusselse Huisvestingsmaatschappij, bij de invoeging van de regionalisering van de huisvestingssector, een financiële tussenkomst voor de financiering van de huisvestingslasten aan het Brusselse Gewest vroeg. Door toedoen van art. 6§2 van de wet van 24 december 1990 werd het onverschuldigde bedrag teruggegeven (VLM, Archief Regionalisering

Uit: *Verslagen: Boekjaar 1989*, Brussel, uitgegeven door de Nationale Landmaatschappij, 1990. (ADV N, BOAR 23)

digers fungeerden.¹⁵⁶

In de Vlaamse regering werd verder ook nog een commissie opgericht die haar eigen steentje wilde bijdragen tot de oplossing van de financiële problematiek ontstaan bij de gewestvorming. Die commissie was samengesteld uit 25 ambtenaren en had twee doelstellingen: de verdeling van het patrimonium van de NMH over de drie gewesten en de verdeling van het patrimonium van de NLM over Vlaanderen en Wallonië.¹⁵⁷ De NLM beschikte over een rijk patrimonium aan immobilia terwijl de NMH sinds begin 1980 kampte met grote financiële verliezen. De commissie besliste bijgevolg gemakshalve om de verliezen van de NMH af te wentelen op de NLM die de schulden hoofdzakelijk zou delgen met nogmaals de reserves van haar verzekeringskas.¹⁵⁸ Het einde van de operatie werd afgekondigd op 18 december 1990.

De in 1987 voorlopig opgerichte VLM kende eveneens een weinig rooskleurige financiële toekomst. De 'functionele onmacht' waarin de nieuwe instelling verkeerde, had tot gevolg dat de Vlaamse regering niet in het minst geneigd was om met de nodige financiële middelen over de brug te komen. De notariële akte waardoor de VLM formeel was opgericht, voorzag een voorlopig bedrag om de werking van de instelling mogelijk te maken en de nodige betalingen te verzekeren. Die som was niet voldoende om de werkingskosten van de Raad van Bestuur en de personeelskosten te dekken.¹⁵⁹

In december 1988 werd het definitieve decreet houdende de oprichting van de VLM uitgevaardigd. Dat besluit omvatte de bijzondere financieringswet die het stelsel van de dotaties afschafte zodat de VLM en de andere instellingen van de gemeenschappen en de gewesten het grootste deel van hun middelen uit *ristorno's* verwierven. Samen met de eigen niet-fiscale middelen, de personenbelasting, de opbrengsten uit leningen en andere supplementaire financiële bronnen, zorgden de *ristorno's* voor de overheveling van 40% van de uitgaven in de staatsbegroting naar de gemeenschappen en de gewesten.¹⁶⁰ De instellingen van openbaar nut, zoals de VLM, functioneerden dus vanaf begin 1989 op kosten van de gewesten.¹⁶¹

Een allerlaatste obstakel tot de definitieve splitsing vormde de bestemming

NLM: Ontbindingsbesluiten NMH en NLM. Toelichtingen. Besluit betreffende de Nationale Maatschappij voor de Huisvesting en de Nationale Landmaatschappij, 22 juni 1990).

157. Over de overdracht van het patrimonium van een instelling zie: M. BARBEAUX & M. BEUMIER, *Réforme de l'Etat [...]*, p. 6.

158. VLM, Archief Beheerraad NLM: Notulen, 15 januari 1976 en 17 mei 1984; Vlaamse Raad, *Handelingen*, nr. 9, Zitting 1988-1989, 13 december 1988, p. 152; *Belgisch Staatsblad*, 15 januari 1991, pp. 732-744.

159. VLM, Archief Beheerraad NLM: Notulen, 3 november 1987.

160. M. BARBEAUX & M. BEUMIER, *Administration [...]*, p. 77.

161. M. BOLCA, De regionalisatie van de Nationale Landmaatschappij [...], p. 103.

van het kapitaal van (het Vlaams gedeelte van) het Compensatiefonds, van de Verzekeringskas van de NLM en van het Fonds voor Wederopbouw. Ook de boedelscheiding kon niet definitief geregeld worden zolang de Vlaamse Landmaatschappij en de Vlaamse Huisvestingsmaatschappij niet officieel van start konden gaan.¹⁶²

Voor het Waalse Gewest, dat nog steeds kampte met een groot financieel tekort, beet een driekoppige ploeg zich voltijds vast in de materie, wat leidde tot voorstellen en amendementen voor de verdelingsprocedure van activa en passiva. Als reactie hierop stelde het Vlaamse Gewest op zijn beurt een bevoegd ambtenaar aan om eveneens voltijds de Vlaamse financiële belangen te verdedigen en het advies van de Vlaamse Executieve voor te bereiden. Het zou echter nog duren tot de definitieve oprichting van de VLM (1990) vooraleer er volledige zekerheid bestond inzake de verdeling van het kapitaal van de NLM tussen de gewesten.¹⁶³ Uiteindelijk kwam het grootste deel bestemd voor het Vlaamse Gewest, met de verzekeringskas in haar totaliteit, ten goede aan de VHM.

De personeelsoverdracht van de NLM naar de VLM

In de periode van de staatshervorming kampte de NLM tevens met het probleem van het personeelskader. Zo voorzag de wet van 1984, die de afschaffing of herstructurering van instellingen van openbaar nut uitvaardigde, geen gewestelijke instellingen die het personeel (en de bevoegdheden en de werkzaamheden) van de afgeschafte maatschappijen zou overnemen.¹⁶⁴ De wet schetste slechts een algemeen kader voor de overdracht van de ambtenaren uit de parastatalen naar de gemeenschappen en de gewesten. Daarom begonnen vanaf 1985 de syndicale organisaties te onderhandelen over de verworven rechten van het personeel dat mee overging.¹⁶⁵ De weerstand van syndicale zijde tegen de gewestvorming bleek zeer groot. Zo was de CCOD niet geïnteresseerd in een nieuw (geregionaliseerd) statuut voor het personeel van de NLM, tenware zij de zekerheid had dat de rechten van al wie in dienst was, gevrijwaard werden.¹⁶⁶ Maar gezien het (té) algemene wettelijke kader en het feit dat er nog steeds geen ontwerp van decreet be-

162. Vlaamse Raad, *Stukken*, nr. 201/3, Zitting 1986-1987, 10 juni 1987, p. 7; Vlaamse Raad, *Handelingen*, nr. 11, Zitting 1988-1989, Vergadering van 14 december 1988, p. 195.

163. VLM, Archief Regionalisering NLM: Brief van Luc De Vliegheer, Commissaris van de Vlaamse Executieve bij de Nationale Landmaatschappij, aan Gaston Geens, Gemeenschapsminister van Financiën en Begroting, 19 april 1990.

164. Vlaamse Raad, *Stukken*, nr. 201/3, Zitting 1986-1987, 10 juni 1987, p. 8.

165. M. BARBEAUX & M. BEUMIER, *Administration [...]*, pp. 46-47.

166. A. HONDEGHEM, *De loopbaan van de ambtenaar [...]*, p. 191.

stond, concludeerde de vakbond dat het personeel geen zekerheid kende over hun toekomst. De vaak misleidende en onjuiste berichten inzake de financiële situatie van de NLM hadden ook hun effect op de bouwsector en de aannemers die de dupe dreigden te worden. De CCOD eiste daarom dat de regering eindelijk werk zou maken van de praktische uitvoering van de afschaffing of de herstructurering van een aantal instellingen.¹⁶⁷

Hoewel er op dat ogenblik (1986) nog geen wetsontwerp voorhanden was inzake de overdracht van de NLM (en de NMH) naar de diverse gewesten,¹⁶⁸ publiceerde het *Staatsblad* in november 1986 zes Koninklijke Besluiten die de overdracht regelden van het personeel van de NLM (en de NMH) zowel naar het Vlaamse Gewest, naar de Brusselse Gewestelijke Huisvestingsmaatschappij (BGHM) als naar de Société Régionale Wallonne du Logement (SRWL).¹⁶⁹ De besluiten stipuleerden dat de ambtenaren hun functie, hun graad, hun administratieve en financiële anciënniteit behielden. Binnen elke instelling werden ondertussen door middel van een dienstorder, personeelsleden uitgenodigd om te laten weten of zij naar de BGHM of het Vlaamse of Waalse Gewest wensten over te gaan. De aanvragers die de vereiste kwalificatie bezaten werden per graad en per taalrol gerangschikt en overgeplaatst.

Desniettemin beperkten de Koninklijke Besluiten zich tot de bepaling van de toe te passen beginselen en van de te volgen procedure bij de overdracht van de personeelsleden. Een definitief en reëel uitvoerbaar plan voor de overheveling van de overgrote meerderheid van het personeel bleek (nog) niet voorhanden. Daar kwam nog bij dat de bevoegde instanties de personeelsformaties hadden bevroren vanaf het ogenblik dat de gewestvorming van start ging. In 1985 was men begonnen met het invoeren van een wervingsstop en een benoemingsstop.¹⁷⁰ De NLM had tijdens de periode van de regionalisering af te rekenen met de gestadige afkalking van haar personeelseffectief. Ook op nationaal en gewestelijk niveau toonde men weinig interesse voor de personeelsaangelegenheden van nationale parastatalen.¹⁷¹ Het aantal arbeidsplaatsen daalde tussen 1980 en 1989 vooral door toedoen van einde contracten en wegens mutaties (zie tabel IV). Het gevolg was dat de instelling minder prestaties leverde.¹⁷²

167. VLM, Archief Personeel NLM, OVLM-RNLM: Persmededeling van de Christelijke Centrale van de Openbare Diensten (CCOD), 24 maart 1986.

168. Vlaamse Raad, *Handelingen*, nr. 5, Zitting 1986-1987, Vergadering van 2 december 1986, p. 200.

169. M. BARBEAUX & M. BEUMIER, *Administration [...]*, p. 47; Vlaamse Raad, *Handelingen*, nr. 35, Zitting 1986-1987, Vergadering van 24 juni 1987, p. 1474.

170. *Belgisch Staatsblad*, 29 november 1986, pp. 16233-16234; M. BARBEAUX & M. BEUMIER, *Réforme de l'Etat [...]*, pp. 44-45; H. DE SMET, *De VHM: de rechtsvoorgangers en hun leefwereld [...]*, pp. 129-130.

171. H. DE SMET, *De VHM: de rechtsvoorgangers en hun leefwereld [...]*, p. 129.

172. G. DEJONGH & P. VAN WINDEKENS, *Van Kleine Landeigendom [...]*, pp. 168-170.

TABEL IV¹⁷³

JAAR	TOTAAL PERSONEEL
1980	805
1981	786 (-19)
1982	773 (-13)
1983	766 (-7)
1984	749 (-17)
1985	737 (-12)
1986	728 (-9)
1987	715 (-13)
1988	699 (-16)
1989	682 (-17)

Wanneer in december 1988 de VHM en de VLM officieel werden opgericht en de Vlaamse Executieve hun personeelsformatie goedkeurde, bleef de concrete beslissing tot ontbinding van de beide nationale maatschappijen echter (nog) uit. Hierdoor konden beide instellingen nog niet van start gaan, mede omdat de opdrachten, het patrimonium en het personeel nog niet waren overgedragen. Samenwerking met het oude personeel en uitbouw in een gemeenschappelijke structuur was dan ook aangewezen, doch werd sterk bemoeilijkt door het uitblijven van de definitieve regionalisering van de NLM.¹⁷⁴

Op 27 juli 1990 keurde het parlement de Koninklijke Besluiten goed met betrekking tot de ontbinding van de NLM (en de NMH) en de overdracht van haar taken, goederen, personeel, rechten en plichten naar de gewesten. Hierdoor verloor de NLM haar wettelijke en statutaire bevoegdheden. Zij behield wel haar rechtspersoonlijkheid, doch enkel voor de ontbindingsverrichtingen. De personeelsleden overgedragen naar het ene gewest hadden geen enkele juridische, administratieve of hiërarchische connectie meer met de personeelsleden overgedragen naar het andere gewest.¹⁷⁵

Een bijkomend probleem was er toen begin 1990 bleek dat de personeelsbezetting van de jonge VLM totaal ontoereikend was. Nochtans had het besluit van de Vlaamse Executieve in december 1988 houdende de vaststelling van de personeelsformatie van de VLM een voldoende aantal betrekkingen voorzien. Via het Wervingssecretariaat werd met mondjesmaat geschoold personeel aangeworven,

173. Jaarverslagen en Jaarboeken Personeel NLM, Brussel, 1980-1989.

174. VLM, Archief Regionalisering NLM: Nota nr. 7189/20.12/03935 Vlaamse Executieve, s.d.

175. VLM, Archief Beheerraad NLM: Verslagen aan de Bestuurraad, 21 juni 1990.

176. VLM, Archief Tussenkomsten voor Betrekkingen: Brief van P. Demeester, Directeur-

aangezien de instelling nog niet operationeel was.¹⁷⁶

De ambtenaren uit de NLM (en de NMH) behorend tot de Franse taalrol werden geïntegreerd in de schoot van de Waalse SRWL. De ambtenaren belast met de ruilverkaveling, eveneens behorend tot de Franse taalrol binnen de NLM, stonden ter beschikking van het ministerie van het Waalse Gewest. In februari 1991 werd een nieuwe Waalse instelling opgericht: het Office Wallon de Développement Rural (OWDR). Opnieuw moesten de Franstalige ambtenaren van de NLM en de NMH een keuze maken tussen het Waalse gewestelijke ministerie, de SRWL en het OWDR.¹⁷⁷

Bij de overdracht vanuit de nationale ontbonden maatschappij(en) naar de geregionaliseerde instellingen deden er zich talrijke juridische en praktische problemen voor. Zo dienden er zich vooral moeilijkheden aan in de diensten waar het personeel van de oude nationale instelling(en) voor de twee gewesten werkte en gebruikmaakte van dezelfde infrastructuur. Zolang de definitieve, praktische toewijzing van de goederen, rechten en plichten niet was gebeurd, dreigde dit ook bij het beheer van de ontvangsten en uitgaven voor discussies te zorgen. Vandaar dat men tijdelijk schermde met het begrip “medebeheer” van bepaalde diensten en taken, om de continuïteit van de openbare dienst optimaal te verzekeren. Een dergelijk medebeheer maakte het voorwerp uit van een overeenkomst tussen de leidende ambtenaren van de vier gewestelijke instellingen die uit de ontbinding van de NLM en NMH voortvloeiden. Die conventie had ook betrekking op de verdere afbouw en op het ter beschikking stellen van het voor de ontbindingsverrichtingen nodige personeel.¹⁷⁸

Algemeen besluit

Uit de geschiedenis van de Nationale Maatschappij voor de Kleine Landeigendom

Generaal van de VLM, aan R.F. Verheyen, hoogleraar aan de Universitaire Instelling Antwerpen (UIA), 30 januari 1989. *Verslag van de Raad van Bestuur aan de Algemene Vergadering over het Boekjaar 1990. Algemeen beheersverslag*, [s.l., s.d.], pp. [3-4]; *Jaarverslag van de VLM voor het jaar 1991*, Brussel, [s.d.], p. 11.

177. M. BARBEAUX & M. BEUMIER, *Réforme de l'Etat [...]*, p. 47.

178. VLM, Archief Beheerraad NLM: Verslagen aan de Bestuurraad, 21 juni 1990; VLM, Archief Regionalisering NLM: Brief van Willy D'Havé, Voorzitter Bestuurraad Vlaamse Huisvestingsmaatschappij, aan Paul Demeester, Directeur-Generaal van de Nationale Landmaatschappij, 3 juli 1990; VLM, Archief Regionalisering NLM: Brief van Paul Demeester, Directeur-Generaal van de Nationale Landmaatschappij, aan Willy D'Havé, Voorzitter Bestuurraad Vlaamse Huisvestingsmaatschappij, 20 juni 1990; Tenslotte waren de raden van bestuur van de nieuwe instellingen de aangewezen initiatiefnemers om nieuwe rekeningen te openen, de nodige volmachten te verlenen en andere activiteiten te organiseren.

(NMKL) blijkt dat de francofone ambtenaren duidelijk in een meerderheidspositie verkeerden. Zo bleef het algemeen en dagelijks bestuur van de Maatschappij tot medio jaren zeventig in handen van Franstaligen. De aanstelling van de eerste Nederlandstalige directeur-generaal ging toen gepaard met de aanstelling van een Waalse (taal)adjunct. Qua taalkaders kende de NMKL enkel op het niveau van de directeur gedurende tien jaar een paritaire vertegenwoordiging in het organigram. De controles en de kritiek van het Vast Comité voor Taaltoezicht (VCT), evenals de initiatieven en de acties van het Verbond van het Vlaams Overheidspersoneel (VVO) en de Volksunie konden de taalverhoudingen binnen de Maatschappij niet wijzigen. Ook de erkende bouwmaatschappijen die in naam van de NMKL activiteiten te velde ontwikkelden, leefden de taalwetten niet steeds naar de letter na. Ook nadat de taalgrens werd vastgelegd, bleven zich inbreuken op de taalwetgeving voordoen die vele discussies en ongenoegen bij de Vlaamse ambtenaren creëerden. Binnen de Raad van Beheer van de NMKL vertolkte vooral Stany De Rijck dit ongenoegen.

Het verloop van de staatshervorming verliep voor de NMKL, dat vanaf 22 juli 1970 de Nationale Landmaatschappij (NLM) heette, niet van een leien dakje. De regionalisering kon de Maatschappij weinig bekoren en duurde jarenlang. Er ontstond een carrousel van wetgevende initiatieven, waarbij de NLM de facto maar niet gesplitst geraakte, hoewel de definitieve aanzet daartoe meer dan eens expliciet voorhanden was. En hoe dichter de einddatum van de boedelscheiding hoe onzekerder de toestand voor het personeel bleek te zijn. Voor hen had men in concreto in feite weinig of geen opvangstructuren voorzien. Het was ten slotte het financiële luik van de hele regionaliseringsoperatie dat de doorslag gaf voor de uiteindelijke splitsing van de NLM. De NLM splitste zich aan Vlaamse zijde op in een Vlaamse Landmaatschappij (VLM) en een Vlaamse Huisvestingsmaatschappij (VHM). Omdat de VLM de dienst sociale huisvesting afstond, kreeg het een aantal nieuwe opdrachten. Het financiële aspect werd uiteindelijk op lange termijn opgelost door het Amortisatiefonds (ALESH) dat tot vandaag gezorgd heeft voor een vlotte en efficiënte afhandeling van de terugbetaling van de door de NLM (en NMH) aangelegane leningen.

Men kan – althans ten voorlopigen titel – geen vergelijking maken tussen de NMKL/NLM en andere instellingen van openbaar nut wat betreft de communautaire problematiek. Hiervoor is nog heel wat studiewerk nodig. Toch maken wij ons sterk dat, na aanvullend onderzoek, de parastatale(n) die in deze bijdrage ten tonele werd(en) gevoerd, wel eens representatief zou(den) kunnen blijken wat betreft de kwesties van de taalgeschillen en de gewestvorming binnen het hele Belgische openbare instellingenapparaat. Het schaarse statistische materiaal dat mocht geraadpleegd worden, wijst alleszins in die richting.